

Értelmezhető-e a fegyelem a felsőoktatásban? Avagy, mi a fegyelmi eljárás az egyetemeken?

Matyasovszky-Németh Márton* és Siró Kinga**

DOI: 10.21549/NTNY.35.2021.4.4

A fegyelmi eljárásokat a hatályos felsőoktatási törvény is ismeri, azok, illetve azok előképe, az egyetemek bíraskodási joga azonban a magyar felsőoktatási jog történetének egy viszonylag kevésbé ismert, elhanyagolt területe. Ezen elhanyagolt terület történeti hátterét mégis nagyon fontos megismerni, mert megmagyarázza és érthetővé teszi a jelenleg is élő jogintézményeket, valamint rávilágít arra, hogy a történeti jellegzetességek hirtelen, kívülről jövő átalakítása – akár történelmi/politikai szükségszerűségből fakadó lemetészése – milyen következményeket és problémákat generál a jelen jogalkalmazásában.

Kulcsszavak: felsőoktatás, fegyelmi eljárás, egyetemi bíraskodási jog, jogtörténet, autonómia

A gyökerekről

Közismert, hogy egyetemeink egyfajta sajátos különbíróságként (Angyal, 1933) is működtek egészen a 19-20. század elejéig-közepéig – egyre csökkenő, illetve átalakuló hatáskörrel természetesen. Az első világi szabályok megjelenésekor (a Magyar Királyság területén ezt a Ratio Educationissal azonosítjuk, bár a Ratio Educationist megelőzően is voltak kifejezetten állami szervektől származó jogi aktusok, melyek legalábbis áttételesen hatással lehettek az egyetemi bíraskodásra is)³ a bíraskodás joga és a *ius gladii*, a vérhatalom joga a Szentszék fennhatóságának volt köszönhető, hiszen az egyház maga nem tartozott a világi joghatóság alá, tagjai felett maga ítélkezett, s hajtotta végre kiszabott büntetéseit. Az egyetemet megillető mentesség az általános joghatóság alóli mentességet egyaránt jelentette: „...sind sie vor kirchliches oder weltliches Gericht nicht zu ziehen” (Pecze 1976, p. 158).

A szétszakított és háborúk dúlta országban majd csak az 1635-ben alapított nagyszombati egyetem tudta feléleszteni az egyetemi bíraskodás hagyományát – azt, hogy volt mit feléleszteni, Petrovich Ede valószínűsíti jóval korábbról (Petrovich, 1967, p. 158). Ennek bírósága ténylegesen alkalmazta a hallgatókkal szemben pallosjogát (Pecze, 1976, p. 159), bár a halálbüntetés végrehajtása – az egyetem és a város közötti hatásköri öszszetűzés folyamánként megszületett 1641-es uralkodói döntés eredményeképpen – már a városi tanács (Nagyszombat) hatáskörébe tartozott (Weszely, 1929).

* Egyetemi tanársegéd, ELTE Állam- és Jogtudományi Kar Jog- és Társadalomelméleti Tanszék, tudományos segédmunkatárs, TK Jogtudományi Intézet, m-nemeth.marton@ajk.elte.hu

** LL.M. PhD., hivatalvezető, Semmelweis Egyetem Általános Orvostudományi Kar, sirokingaviktoria@gmail.com

3. Az 1715. évi 74. törvénycikkben (később többször megerősítve) III. Károly fenntartotta magának „az egyházi vagy világi ifjuság számára bárki részéről alapított papnevelő, meg tápintézetek és collegiumokra való felügyelést”, a vallás ügyéről szóló 1790/1791:26. törvény értelmében „a közoktatási rendszer... Ő felsége által lesz meghatározandó...”, más esetben pedig kifejezetten tanügyi kérdésről nyilvánított véleményt az országgyűlés: az 1723. évi 70. törvénycikk 5. §-a értelmében az uralkodó belegeyedik, hogy az akadémiákon a külföldi egyetemeken nyilvánosan tanítani szokott egyéb tanokat is előadhassanak.

A fegyelmi eljárások keretszabályozásának első kísérletei

Az 1777-es *Ratio Educationis* már jogszabályi szinten rendelkezett az – egyébként a Helytartótanács irányítása alá helyezett – egyetem elkülönült egyetemi hatóságáról mint bíróságról (rektor, titkár, a négy kar dékánja, szeniorok, szabad és nemes művészetek prodirektora) (dr. Friml, 1913, p. 52), amikor az akadémiai hatóság hatáskörét a komolyabb kihágások számára tartotta fenn; az erkölcsi fegyelemmel kapcsolatos ügyekben általában a dékán volt a bíróság, csak a bonyolult, komolyabb ügyeket tárgyalta maga az egyetemi hatóság, amelynek döntéseit az egyetemi hivatalszolga, a pedellus hajtotta végre (dr. Friml, 1913, p. 56). Az akadémiai hatóság hatáskörébe tartozott a peres ügyek elintézése, az erkölcsi fegyelem és a kellő rendfenntartás védelme, az akadémikusok vétségeinek megvizsgálása és megbüntetése, az egyetem saját közrendjének felügyelete, sőt bűnügyekben is kapott jogkört, – „a többi egyetem példájára” (dr. Friml, 1913, p. 52), ami egyféle konjunktív feltételként is felfogható. A bűnügyekben eljáró akadémiai hatóságról szóló részletszabályokat – amire szintén található utalás a *Ration Educationis*-ban – azonban már nem alkották meg.

Némi egyszerűsítéssel a könnyebb megértés kedvéért tehát a fenti eljárásrend le is fordítható: az első fokon eljáró hatóság volt a dékán, a másodfokon az egyetemi hatóság, a végrehajtó hatóság pedig a pedellus, azaz, hogy néhány fent részletezett esetben a dékánnak nem, kizárólag az egyetem akadémiai hatóságának volt joga eljárni.

Átmeneti időre került sor ennek a helyzetnek a megváltoztatására, amikor II. József 1783. augusztus 4-én kelt rendeletével az egyetemi igazságszolgáltatást megszüntette (Gnant, 2014, p. 619) – ez a rendelkezés azonban (Ausztriával ellentétben) a Magyar Királyságban nem maradt hatályban (Sascha, 2000, p. 144).

Az egyetemi bíraskodás „meg nem szüntetése” jól illett a 19. századi átalakuló társadalom és jogrend kissé zavaros – „megyek is maradok is” – rendjébe. A nehézkes átalakulást a felsőoktatás világában jelképezi az is, hogy a Vallás-, és Közoktatási Minisztériumba (VKM) számos beadvány érkezett 1848 végéig, amely az egyetemi oktatás átalakításával foglalkozott, de elfogadásukra nem került sor.⁴ Hasonlóképpen járt még több mint száz esztendőn át minden olyan tervezet, amely általában a felsőoktatás megregulázását célozta.

Egyetlen üdítő kivétel az 1848. évi 19. törvénycikk a magyar egyetemről, amely önmaga az egyetemi bíraskodásról nem rendelkezett, a felhatalmazása alapján készült – az Eötvös József nevéhez fűződő – tervezet (A magyar egyetem alapszabályai) azonban igen.⁵ A magyar egyetemről szóló első törvényünk – mint az áprilisi törvényekhez kapcsolódó alapvető fontosságú jogszabály – mindösszesen három paragrafusa óriási jelentőséggel bírt a maga korában, azonban a fegyelmi eljárás vonatkozásában szerepe pusztán áttételes: egyrészt az ország akkoriban egyetlen egyetemét a közoktatási miniszter hatósága alá rendelte, meghatározott működési alapelveket (tanítás és tanulás szabadsága), végül, de nem utolsósorban pedig kötelezte Eötvöst ezen elvek részletes kidolgozására, és Országgyűléshez való benyújtására.⁶

Az egyetemi bíraskodás tárgyában Eötvöstől kezdve nem folyamatosan változó jogszabályokról, hanem folyamatosan változó – de nyomokban egymásra hasonlító – tervezetekről lehet beszélni, amelyek elfogadására

4. A VKM-be összesen 17 olyan beadvány érkezett 1848 végéig, amely az egyetemi oktatás átalakításával foglalkozott – (Szögi, 2003, p. 144). Részletesen ki is fejti e beadványok tartalmát a II.3. fejezetben.

5. Az Alapszabály ismert példánya – az 1823–1848. évi tanrendekekhez csatolva – az Egyetemi Könyvtárban lelhető fel, nincs rajta pecsét, iktatószám vagy aláírás.

6. 1848. évi XIX. törvénycikk a magyar egyetemről, <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=84800019.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D27>

sosem került sor. Ismertetésük mégsem haszontalan, hiszen tükrözik a kor problémáit, gondolkodását, és viszonylag kevésbé ismertek még a magyar jogtörténet iránt érdeklődők körében is.

A magyar egyetem alapszabályai⁷ 291 paragrafusából 71 foglalkozott kifejezetten az Egyetem fegyelmi hatóságával. E témát részletesen feldolgozza Siró Kinga A magyar felsőoktatási jog története című doktori értekezésében, ehelyütt annyiban hivatkozunk és támaszkodunk a dolgozat II.2. fejezetében foglaltakra, amennyi a megértéshez és a kontinuitáshoz elengedhetetlenül szükséges. Ez a tervezet esküdtbírószágban gondolkodott, tagjai választás útján nyerték volna el megbízatásukat a 18 évesnél idősebb, s a megelőző évben büntetlen hallgatók közül. Az egyetem változó összetételű bírósága az érintett kar professzoraiból állt volna, elnöke a dékán, tagja két professzor mint ülnök és egy fő mint jegyzőkönyvvezető.⁸ A bűnösség kérdésében az esküdtszék, a büntetés kiszabása kérdésében pedig a bíróság lett volna jogosult dönteni (Siró, 2019, p. 28).

Az ítélet elleni *jogorvoslattal 24 órán belül* az egyetemi bizottmányhoz, illetve száműzetés büntetés kiszabása esetén a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez lehetett volna folyamodni.⁹ Az egyetemi bizottmány elfogadás esetén megsemmisíthette volna az ítéletet, avagy utasíthatta volna az elsőfokon eljáró bíróságot a büntetés helyes alkalmazására, de nem hozhatott volna új ítéletet.¹⁰ A megsemmisítés indokának a tervezet csak komoly eljárási szabálysértést vagy hibás büntetés kiszabását ismerte el.¹¹

A *kiszabható büntetéseket* külön összehasonlító jellegű táblázatban ismertetjük (1. számú táblázat), ehelyütt csak az értelmezést megkönnyítő magyarázatot igyekszünk hozzáfűzni.

A bíróság az egyetem saját bevétele lett volna, sőt a fogságba vetés is az egyetem fogdájában került volna végrehajtásra (amiből az következik, hogy az egyetem fogdája a 19. század első felében még működött) (Siró, 2019, p. 29).

A fogság mint egyetemi szabadságvesztés-büntetés magán hordja az egyetemi lét sajátosságait: a fogság ideje alatt az elítélt látogathatta az óráit, de nem fogadhatott látogatókat, őt magát pedig az egyetemi porkoláb felügyelte. Az egyetemi fogság főszabály szerint munkanapokon volt (lett volna) végrehajtandó (Siró, 2019, p. 29).

Fogságbüntetés a következő cselekmények elkövetőinek járt volna: ismételt csendháborítás,¹² az egyetem termeinek, kórodáinak és gyűjteményeinek megzavarása,¹³ az egyetem hirdetőtáblájáról a hivatalos hirdetmény letétele,¹⁴ a rendügyelő bántalmazása hivatalos feladatának teljesítése közben,¹⁵ ismételt súlyos bántalmazás a hallgatók között,¹⁶ vallás és nemzetiség gúnyolása,¹⁷ a hallgatók egymás közötti tetteleges bántalmazá-

7. Szögi László jelzi, hogy a minisztériumi iratokból az derül ki, hogy e tervezetet Eötvös József állította össze (Szögi, 2003, p. 155).

8. A magyar egyetem alapszabályai, 184. §.

9. Uo. 206. § és 213. §

10. Uo. 210.§

11. Uo. 207.§

12. Uo. 225. §

13. Uo. 226. §

14. Uo. 227. §

15. Uo. 229. §

16. Uo. 231. §

17. Uo. 232. §

sa,¹⁸ közerkölcsiség ellen szóban elkövetett vétkek és tettek,¹⁹ valamint a rendügyelők által hivatalos eljárásuk alatt elkövetett szándékos visszaélések²⁰ (Siró, 2019, p. 29).

Nem a fogság volt a legsúlyosabb büntetési tétel, hiszen az a legrosszabb esetben is legfeljebb három hétig tartott (például vallás és más nemzetiség gúnyolása esetében),²¹ s a tervezet az óralátogatást engedte. A száműzetés hatálya alatt álló hallgatót viszont kicsapták, nem csupán a pesti egyetemről, de az összes többi egyetemről is.²² Ehhez képest mindenképpen enyhébb következménnyel járt volna a fogság, de akár az elutasítás is, amely utóbbi büntetés hatálya alatt a hallgató a tervezet szerint nem látogathatta ugyan az adott intézményt, de más iskolába mehetett, és maga az eltiltás is csak legfeljebb egy évre szólhatott.²³ Ezen büntetési nemekhez képest a bírság kivetése (ha az érintett nem bizonyult eléggé szorgalmasnak tanulmányai terén) és a felsőbbeségi megdorgálás (a csend, rend megzavarásáért) igen enyhe jogkövetkezmények (Siró, 2019, p. 30).

A javaslat ismert még egy speciális büntetést csak a rendügyelők²⁴ számára arra az esetre, ha nem teljesíték köteleességüket: ez lett volna a státuszvesztés. Ezt a büntetési nemet is bírósági ítéletnek kellett kimondania, szándékos elkövetés esetében nem csak a státuszvesztés, hanem – kvázi halmazati büntetésként – a fogságba vetés is kiszabható volt²⁵ (Siró, 2019, p. 30).

Az általános szabály az volt, hogy minden cselekmény a bírósághoz tartozott volna, amennyiben bebörtönzés büntetéssel, száműzetéssel, avagy elutasítással sújtható, de ide sorolódtak a rendügyelők kihágásai is.²⁶ Minden más cselekmény – nagyrészt fegyelmi ügyek és tanulási problémák – a rendügyelők vagy a dékán hatáskörébe került, illetve utóbbiak esetében: maradt.²⁷ Jóllehet az egyetemek működését szabályozni kívánó későbbi tervezetek egyike sem tartalmazott ilyen részletes rendelkezést az egyetemi bíróságokra nézve, az 1872. évi főtanodai törvényjavaslat sok hasonlóságot mutat vele az egyetemi igazságszolgáltatás tárgyában.

Az esküdtszéki bíraskodás mint a hagyományos bíraskodást felváltó megoldás nem csak az egyetemi fegyelmi ügyekben bukkant fel, hanem a korszellemnek megfelelően megjelent az 1843. évi, majd az átdolgozott 1844. évi büntetőeljárásról szóló törvényjavaslatban is, sőt megjelent a Sajtótörvény 17. §-ában is oly módon, hogy kifejezetten kimondásra került: a sajtóvétségek fölött nyilvánosan esküdtszék ítél. Ezzel egyidőben az esküdtbírók kialakításának rendjét miniszteri rendeletnek kellett volna meghatározni, annak kidolgozására azonban már nem került sor (Siró, 2019, p. 31).

Nem sokkal a kiegyezést követően Eötvös ismét megkezdte a vallás és közoktatási miniszteri munkáját, és be is terjesztette a Képviselőház elé törvényjavaslatát *a pesti királyi magyar egyetem újból szervezése tárgyá-*

18. Uo. 233. §

19. Uo. 234–235. §

20. Uo. 237. §

21. Uo. 232. §

22. Uo. 221.§ Mivel csak egyetlen egyeteme volt az országnak, ez a rendelkezés nehezen értelmezhető.

23. A magyar egyetem alapszabályai. 220. §

Uo. 225–226.§

24. Kvázi hallgatói rendőrség.

25. A magyar egyetem alapszabályai 204. §

26. Uo. 177. §.

27. Uo. 174-176. §.

ban.²⁸ Eötvös nem kívánta figyelmen kívül hagyni az 1869. évi igazságszolgáltatási reformban foglaltakat,²⁹ ezért rendelkezett a fegyelmi bíróságról is, melynek hatásköre megváltozott, a hallgatók vétségei vonatkozásában állt csak meg, részletszabályok nélkül „...azok elkészítését az egyetemi tanácsra és a közoktatási miniszterre bízzák.”³⁰ (Siró, 2019, p. 39).

1873. június 26-án már Trefort Ágoston vallás-, és közoktatási miniszter nyújtotta be a parlamenthez a főtanodai oktatásról szóló 1872-461. számú törvényjavaslatát³¹ (Siró, 2019, p. 42).

A treforti javaslatnak a fegyelmi bíróságra vonatkozó része³² olyan jelentőséggel bírt, hogy az egyetemi jegyzőkönyvekben még 1947-ben (!) is hivatkoznak rá mint követendő mintára az akkor (1947-ben) tervezett „az egyetemi tanárok és az egyetem egyéb alkalmazottainak fegyelmi felelőssége tárgyában készülő törvényjavaslat kapcsán”³³ (Siró, 2019, p. 45).

E treforti fegyelmi bíróság az egyetem tanárai felett csak hivatali hanyagság és erkölcsi vétség esetében bírt volna hatáskörrel, bűncselekmény elkövetése esetében a tanár feletti ítélet már a rendes bírósághoz tartozó eljárásban dőlt volna el. A fegyelmi bíróság az egyetem összes tanárai közül sorshúzás útján választott tizenöt tagból állt volna (vö. Eötvös-féle esküdtszék), akik közül jogosult lett volna vádlott és a vádló is négy-négy főt elutasítani (Siró, 2019, p. 45).

Az eljárás vizsgálati szakaszának megkezdését az egyetemi tanács lett volna jogosult elrendelni, azt azon tanárok folytatták volna le, akik nem voltak tagjai a bíróságnak. Ezen tanárok közül az egyetemi tanács rendelt volna ki egy – vagy ha az ügy megkívánja, több – tagot, kik a vizsgálatot teljesítik, s ennek befejeztével a vizsgálati iratokat átadják a bíróság választott elnökének további eljárás végett. A tervezet szerint hivatalból volt vádló azon kar dékánja, melyhez a vádlott tartozik, de vádat emelhetett az illető kar is szavazattöbbséggel választott megbízottja által. Ha fegyelmi eljárás vádlottja a dékán, akkor az egyetem rektora vagy az érintett kar tanártestületének szavazattöbbséggel választott megbízottja a vádemelésre jogosult, míg a rektor esetében bármelyik dékán, vagy bármelyik kar tanártestületének szavazattöbbséggel választott megbízottja a vádló. A vád alá helyezést s a fegyelmi bíróság megalakulását a vádló javaslatára az egyetemi tanács rendelte volna el (Siró, 2019, p. 45).

28. Lásd: Képviselőházi irományok, 1869. évi IV. kötet, 427-428. szám. Törvényjavaslat a pesti királyi magyar egyetem újból szervezése tárgyában. https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_KI-1869_04/?pg=263&layout=s&query=magyar%20egyetem (2021. 09. 13.)

29. A bírói hatalom gyakorlásáról szóló törvényjavaslatot Horváth Boldizsár igazságügy miniszter 1869. április 10-én terjesztette elő. Képviselőházi irományok, 1869. évi I. kötet 20. számú törvényjavaslat a bírói hatalom gyakorlásáról 20. § https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_KI-1869_01/?pg=67&layout=s&query=b%C3%ADr%C3%B3i%20hatalom%20indokol%C3%A1s (2018. 10. 25.)

30. Képviselőházi irományok, 1869. évi IV. kötet, 427-428. szám 14. §. Törvényjavaslat a pesti királyi magyar egyetem újból szervezése tárgyában. https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_KI-1869_04/?pg=263&layout=s&query=magyar%20egyetem (2021. 09. 13.)

31. Az 1872. évi szeptember hó 1-jére hirdetett Országgyűlés Nyomtatványai. Törvényjavaslat a főtanodai oktatásról 1873/461. szám. Képviselőházi Irományok VII. https://library.hungaricana.hu/en/view/OGYK_KI-1872_07/?pg=352&layout=s&query=461 (2021. 09. 13.)

32. Uo. 361. pp. 17–18.§§

33. Eötvös Loránd Tudományegyetem, Egyetemi Levéltár, 0346/1947-48. levéltári jelzet 50.h., 1.c. fond; RH 1947-48/1346. I-20/44.

Az egyetemi bíraskodásra vonatkozóan az 1872-605. számon 1874. február 14-én dr. Oláh Gyula jáász-jákó-halmi választó-kerület országgyűlési képviselő által³⁴ benyújtott főtanodai oktatásról szóló törvényjavaslat³⁵ is tartalmaz egy viszonylag részletes, és az első eötvösi gondolatra (Magyar Egyetem Alapszabályai) emlékeztető szabályrendszert az esküdtbírósnak minősülő fegyelmi bírósággal. Distinkció azonban az eötvösi és a treforti gondolathoz képest, hogy „A tanárok előadásainak rendszerére, irányára és szellemére vonatkozó bíráló nyilatkozatok nem képezhetik az egyetemi fegyelmi bíróság ítéletének tárgyát, miért is az ilyen esetekben, vagy ilyen indokokból hozott ítélet a közoktatási miniszter által megsemmisítettik.”³⁶

Érdekes, hogy a tervezet kiemeli a jogi képzésben részt vevő hallgatókat, és rájuk nézve külön büntetési tételket határoz meg (lásd 1. számú táblázat), az egyetemről történő kicsapás, illetve néhány évre eltiltás esetében pedig a hallgatók – egyetemi hatóságok – a karok tanártestületei, illetve az egyetemi tanács által lettek volna felelősségre vonhatók. Az Oláh-féle javaslat tanügyi bizottság általi megtárgyalását elrendelte az országgyűlés, elfogadására viszont már nem került sor.

Az egyetemi karokra vonatkozó általános fegyelmi szabályok a 19. század végétől

Mint az látható, az újabb és újabb javaslatok és tervezetek nem hozták meg a változást, kisebb módosításokkal a 28.458/1891. V.K.M. sz. r. volt hatályban az egyetemi karokra vonatkozó általános tanulmányi, fegyelmi, tandíj- és vizsgadíjszabályok maradtak hatályban egészen 1891-től a szovjet típusú diktatúra által elrendelt módosításokig (Németh, 1948, p. 289).

Ezen 1891-es rendelet VI. fejezete rendelkezett az egyetemi fegyelemről, és adott is egyfajta definíciót az egyetemi hatóságokat megillető fegyelmi hatalomra (már nem egyetemi bíraskodás), nevezetesen: a folytonos felügyeletben és oly rendszabályok kibocsátásában nyilvánul meg, ami az adott körülmények között szükséges, a rend és az illem, az egyetemnek mint tudományos intézetnek jellege, valamint tagjainak becsülete és méltósága megőrzése érdekében.³⁷

Maga a rendelet az egyetemi fegyelem alanyaiként nem pusztán a hallgatókat határozza meg, azonban a szövegezésből mégis az derül ki, hogy a legtöbb eset alanya a hallgató lehet: (a) az egyetemi rend és csend megzavarása, (b) a tancélokot szolgáló berendezések, intézmények megkárosítása, (c) hanyagság, vagy illetlen magaviselet, (d) erkölcstelenség, (e) közbotrány okozása (akár az egyetemen kívül), (f) egyetemi hatóságok, tanárok, csend-rend érdekében fellépő szervek, hallgatótársak megsértése.

A fegyelmi ügyekben eljárni a kialakult szokásjognak megfelelően az Egyetemi Tanács, a dékán, illetőleg a tanártestület volt jogosult, azzal, hogy utóbbiak a csekélyebb kihágások esetében (intés, feddés, megrovás büntetések esetében) rendelkeztek hatáskörrel a rektornak való bejelentés terhe mellett.³⁸

34. Az 1872. évi szeptember hó 1-jére hirdetett Országgyűlés Nyomtatványai. Képviselőházi Irományok XII. 1872-621. Elnöki előterjesztés a függőben lévő tárgyról 1874. évi február hónapról, https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_KI-1872_12/?pg=244&layout=s&query=Ol%C3%A1h (2021. 08. 31)

35. Az 1872. évi szeptember hó 1-jére hirdetett Országgyűlés Nyomtatványai. Törvényjavaslat a főtanodai oktatásról 1872-605. sz. 237–256. pp. Képviselőházi Irományok XII. https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_KI-1872_12/?pg=244&layout=s (2018. 11. 23.)

36. Uo. 32. §

37. Uo. 35. §

38. Uo. 37. §

A legsúlyosabb büntetési nemet – az összes magyar intézményből történő kizárást – az Egyetemi Tanács javaslatára a vallás-, és közoktatásügyi miniszter volt jogosult elrendelni, aki köteles volt erről tájékoztatni a társ egyetemeket is (vö. 1. táblázat).

Eötvös I.	Trefort*	Oláh	28.458/18 91. V.K.M. sz. r.	122/1964. (M.K.10.) MM számú utasítás	169/1969. (M.K.17.) MM utasítás	1985. évi I. tv.	1993. évi LXXX. tv.	2005. évi CXXXIX. tv.	2011. évi CCIV. törvény
(dékán előtti, az egyetemi tanárok előtti, a kar hallgatói előtti) felsőbbbségi megdorgálás	dékáni megintés és figyelmeztetés	megintés és figyelmeztetés a dékán által egyedül, vagy a tanári testület előtt.	megintés és figyelmeztetés (dékán által egyedül vagy a tanártestület előtt)	megintés	megrovás	megrovás	megrovás	megrovás	megrovás
	megrovás a dékán által a tanártestület előtt azon figyelmeztetéssel, hogy ismételt, habár kisebb mérvű kihágás esetében a tanintézettől való elutasítás fog bekövetkezni. (Consilium abeundi);	megrovás az egyetemi rektor által az egyetemi tanács előtt abeundira figyelmeztetéssel	rektori megrovás egyedül vagy az Egyetemi Tanács előtt	megrovás	szigorú megrovás	szigorú megrovás		szigorú megrovás	szigorú megrovás
				szigorú megrovás végső figyelmeztetéssel					
bírság					öztöndíj, szociális támogatás csökkentése vagy megvonása, legfeljebb 6 hónapra	kedvezmények csökkentése/öztöndíj csökkentése	kedvezmények és juttatások csökkentése, illetve megvonása	a térítési és juttatási szabályzatban meghatározott kedvezmények és juttatások csökkentése, illetve megvonása	a térítési és juttatási szabályzatban meghatározott kedvezmények és juttatások – legfeljebb hat hónap időtartamra szóló – csökkentése, illetve megvonása
rendügelői státus elvesztése									
fogság									
	elutasítás a	elutasítás az	elutasítás az	eltiltás a	eltiltás a ta-	eltiltás (meg-	meghatáro-	határozott	határozott

	tanintézet- től 1–4 fél- évre; és	egyetemtől 1–4 félév- re, és	egyetemtől 1-4 félévre;	tanulmá- nyok folyta- tásától 2 vagy 4 évre	nulmányok folytatásától legfeljebb 4 félévre (szor- galmi idő- szakra)	határozott időre)	zott időre el- tiltás a tanul- mányok foly- tatásától;	időre – leg- feljebb két félévre – szó- ló eltiltás a tanulmányok folytatásától	időre – leg- feljebb két félévre – szó- ló eltiltás a tanulmányok folytatásától
elutasítás	végleges ki- zárás**	végleges ki- zárás	elutasítás az egyetemtől örökre;	kizárás a felsőoktató- si intéz- ményből	kizárás az in- tézmenyből	kizárás és kollégiumból kizárás	kizárás a fel- sőoktatási intézményből	kizárás a fel- sőoktatási intézményből	kizárás a fel- sőoktatási intézményből
száműzetés			elutasítás a magyar egyetemek- től	kizárás vala- mennyi fel- sőoktatási intézmény- ből	kizárás vala- mennyi felső- oktatási in- tézmenyből				

1. táblázat: Jogkövetkezmények Eötvöstől 2011-ig

A fegyelmi eljárások jogszabályi hátterének szovjet típusú módosítása – szakítás a jogi hagyományokkal

A szovjet típusú diktatúra – amely nevéhez méltóképpen szolgálékúen másolta a szovjet modellt a felsőoktatás világában is – alapjaiban változtatta meg az ország alkotmányos rendjét, ezen belül természetesen a felsőoktatási joganyagot (is), az egyetemek jogszolgáltató-bíráskodó kompetenciájával egyetemben. A jogi hagyományokkal történő teljes szakításnak és ezzel párhuzamosan a szovjet modell másolásának formáljogi szempontból lett olyan eredménye is, amely akár pozitívnak mondható, például a szovjet típusú diktatúra idején került elfogadásra az oktatás teljes ágazatát lefedő törvény, az 1961. évi III. törvény, melynek felhatalmazása alapján kiadásra került számos alacsonyabb szintű rendelet. Ám mielőtt ezt a – hangsúlyozottan formáljogi szempontból – előrelépésnek is tekinthető jogi aktust egyfajta fejlődésnéként ünnepelnénk, nem haszontalan ki-
térni arra is, hogy a szovjet típusú diktatúra alkotmányjogi szempontból hogyan is viszonyult a tudomány kérdéséhez: „A Magyar Népköztársaság hathatósan támogatja a dolgozó nép ügyét szolgáló tudományos munkát, valamint a nép életét, harcait, a valóságot ábrázoló, a nép győzelmét hirdető művészetet, s minden rendelkezésére álló eszközzel elősegíti a néphez hű értelmiség kifejlődését.”³⁹

Ennek fényében értelemzendő az 122/1964. (M.K.10.) MM számú utasítás a felsőoktatási intézmények tanulmányi és vizsga-, valamint a hallgatók fegyelmi szabályzatáról is. Önmagában beszédes, hogy egy miniszteri utasítás adja ki az egyetemek szabályzatait, ezen azonban az adott kor viszonyainak ismeretében nem lehet meglepődni.

A fegyelmi szabályzat⁴⁰ ekkorra már kifejezetten csak a hallgatókra vonatkozik, más egyetemi polgárookra és persze a bíróságokra utalás sem szerepel benne. Az eljárás alanya csak a hallgató lehetett,⁴¹ a tárgyi hatály azonban részletesen meghatározott a következők szerint. Fegyelmi vétség lehetett, ha (a) a hallgató a tanulmányaival összefüggő vagy más súlyos büntetést követ el, (b) ha a szocialista erkölccsel ellentétes magatartást tanúsít (az intézmény oktatójával, vagy más dolgozójával szemben tiszteletlenül, avagy hallgatótársaival szemben sértő módon viselkedik, botránys magatartást tanúsít, a kedvezményes ellátás igénybevételére jogosító utal-

39. 1949. évi XX. törvény, a Magyar Népköztársaság Alkotmánya, 53. § https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=94900020.TV&target-date=ffffff4&printTitle=1949.+%C3%A9vi+XX.+t%C3%B6rv%C3%A9ny&referer=http%3A%2F%2Fnet.jogtar.hu%2Fjr/gen/hjegy_doc.cgi%3Fdocid%3D00000001.TXT

40. 122/1964. (M.K.10.) MM számú utasítás a felsőoktatási intézmények tanulmányi és vizsga-, valamint a hallgatók fegyelmi szabályzatáról D) fejezet

41. Uo. 79. pont

vánnyal visszaél stb.), (c) a tanulmányi fegyelmet, illetőleg a felsőoktatási intézmény rendjét megsérti (ismételten igazolatlanul késik vagy mulaszt; az előadásokat, a gyakorlati foglalkozásokat, társai tanulmányi munkáját zavarja; a tanulmányi ellenőrzések alkalmával jogosultan segédeszközösöket vesz igénybe; az intézmény szerveinek utasításait, a tanulmányi és fegyelmi szabályzatot és más, a hallgatókra kötelező előírásokat megszegi stb.).⁴²

Az 1891-es és az 1964-es lehetséges fegyelmi vétségek legalább olyan távol álltak egymástól, mint amilyen közel, és ez teljesen független attól, hogy két egymással homlokegyenest különböző alkotmányos berendezkedés keretében született jogintézményről van szó. Az 1891-es rendeletben foglalt részletesebb cselekmények mindegyike besorolható az 1964-es rendelet három nagyobb csoportjába (2. táblázat): büntettek, szocialista erkölcsök megsértése és tanulmányi fegyelemmel összefüggő tettek közé – megszorításokkal természetesen. Kílóg a sorból, az 1964-es más súlyos büntett elkövetésének esete melynek legfeljebb az 1891-es közbotrány okozása feleltethető meg (részben legalábbis), valamint a szocialista erkölcsöknek megfelelés, mely erkölcsökről részletesen is ír Horváth Attila (Horváth, 2016). Itt elegendő annyit megjegyezni, hogy annak erőltetése és fegyelmi eljárás keretébe bevonása egy különálló tanulmányt megtöltő mennyiségű alapvető jogokkal kapcsolatos problémát jelent.

1964	1891
tanulmányokkal összefüggő büntett egyéb súlyos büntettet	egyetemi rend és csend megzavarása, közvetlenül nem feleltethető meg, de egybeeshet vele a közbotrány okozása (akár az egyetemen kívül), illetőleg a tancélokot szolgáló berendezések, intézmények megkárosítása
tanulmányi fegyelem, illetőleg a felsőoktatási intézmény rendjének megsértése (ismételt igazolatlan késés vagy mulasztás; az előadások, a gyakorlati foglalkozások, társai tanulmányi munka zavarása; a tanulmányi ellenőrzések alkalmával jogosultan segédeszközök igénybevétele; az intézmény szerveinek utasításai, a tanulmányi és fegyelmi szabályzat és más, a hallgatókra kötelező előírások megszegése stb.)	a tancélokot szolgáló berendezések, intézmények megkárosítása, és hanyagság
a szocialista erkölccsel ellentétes magatartás (az intézmény oktatójával, vagy más dolgozójával szemben tiszteletlenül, avagy hallgatótársaival szemben sértő módon viselkedik, botrányos magatartást tanúsít, a kedvezményes ellátás igénybevételére jogosító utalvánnyal visszaél stb.)	erkölcstelenség, egyetemi hatóságok, tanárok, csend-rend érdekében fellépő szervek, hallgatótársak megsértése esetleg (részben) illetlen magaviselet

2. táblázat: Az 1891-es és az 1964-es fegyelmi vétségek összehasonlítása

A fegyelmi szabályzat a fegyelmi vétség elkövetőjére fegyelmi büntetést rendelt kiszabni. Ez nem opció volt, az eljáró fegyelmi vizsgáló bizottság, avagy a fegyelmi eljárást elrendelő szerv – a dékán vagy az intéz-

42. Uo. 79. pont a)-c).

mény vezetőjének helyettese (nem tartozik ide az intézmény vezetője(!))⁴³ – fegyelmi vétség elkövetése esetén – köteles volt büntetést kiszabni,⁴⁴ annak mellőzésére nem volt lehetőség.

Maga az eljárás egyszerűbb esetben nagyon hamar lebonyolódhatott: megintést, megrovást akár a dékán, akár az eljárást megindító rektorhelyettes kiszabhatott, és ezzel az egész procedúra véget is ért.⁴⁵ Bonyolultabb ügyekben kerülhetett sor vizsgáló bizottság kijelölésére – melyet kijelölni az volt jogosult, aki a vizsgálatot elrendelte – melynek négy héten belül érdemi határozattal be kellett fejeznie az eljárást, és csak addig volt helye fegyelmi eljárásnak, amíg az érintett még hallgató volt.⁴⁶

Mindenképpen le kellett folytatni a fegyelmi eljárást abban az esetben, ha a hallgató tanulmányaival összefüggő vagy más súlyos büntetést követ el, sőt ha a hallgatót jogerős büntetőbírói ítélet marasztalta el, valamennyi felsőoktatási intézményből kizáró határozat meghozatala kötelező volt.⁴⁷ Érdekességként érdemes megjegyezni, hogy már 1896-tól – a bűnvádi perrendtartásról szóló 1896. évi XXXIII. törvénycikk 87. §-a alapján – kötelező volt feljelenteni azt az egyetemi hallgatót, aki a tandíjbefizetéssel kapcsolatos bejegyzést, illetve a leckeönnyvi bejegyzéseket meghamisította.

Jogorvoslattal élni a határozat kézhezvételétől számított 8 napon belül lehetett a fegyelmi határozatot hozó szervnél, a fellebbezésről a beérkezéstől számított 30 napon belül az intézmény vezetője döntött – szükség esetén – fegyelmi felülvizsgáló bizottság segítségével.⁴⁸ Némi ellentmondás tűnik fel a szabályzatban a valamennyi felsőoktatási intézményből kizárás esetében, hiszen döntenie a művelődésügyi miniszter volt jogosult, és a jogorvoslati kérelmet is hozzá kellett felterjeszteni döntéshozatal végett. Hasonlóképpen nem teljesen egyértelmű az intézmény vezetőjének felülvizsgálattal kapcsolatos jogköre az utasítás 105-106. pontjaiban. Ezeket az anomáliákat nyilván a jogalkotó is észlelte, hiszen viszonylag hamar kibocsájtásra került a művelődésügyi miniszter 169/1969. (M.K. 17.) MM. számú utasítása a felsőoktatási intézmények hallgatóinak fegyelmi szabályzatáról, amely ezeket a rendelkezéseket részben pontosította, részben pedig a tárgyi hatályt módosította oly módon, hogy az csak arra a hallgatóra terjedjen ki aki büntetést követ el, és/vagy egyetemi hallgatóhoz méltatlan magatartást tanúsít.⁴⁹

Ezen a struktúrán már nem sokat változtattak a későbbi jogszabályok. A hallgató fegyelmi felelősségét az 1985. évi I. törvény is tényként kezeli, de már nem sorolja fel, melyek lehetnek a fegyelmi vétségek, általában mondja ki, hogy ha a hallgató kötelességeit vétken és súlyosan megszegi, indokolt esetben írásbeli határozattal fegyelmi büntetésben részesíthető. Természetesen a lehetséges fegyelmi vétségek a hallgatói kötelességekkel összevetve így is megállapíthatók. A törvény értelmében a hallgató kötelessége volt, hogy (a) részt vegyen a kötelező foglalkozásokon és szakmai gyakorlatokon, (b) eleget tegyen - rendszeres munkával és fegyelmezett magatartással, képességeinek megfelelően – tanulmányi kötelezettségeinek, (c) tartsa meg a tanulmányi rendet, a gyakorlati oktatási hely munkarendjét és a nevelési-oktatási intézmény szabályzatainak rendelkezéseit, (d) őrizze meg, illetőleg az előírásoknak megfelelően kezelje a rábízott vagy az oktatás során használt dolgokat, védje az intézmény létesítményeit, felszereléseit, (e) segítse elő a nevelési-oktatási intéz-

43. Uo. 86. pont

44. Uo. 80. pont

45. Uo. 86. pont

46. Uo. 89-90. pont

47. Uo. 96. pont 116. pont

48. Uo. 103-104. pont

49. A művelődésügyi miniszter 169/1969. (M.K. 17.) MM számú utasítása a felsőoktatási intézmények hallgatóinak fegyelmi szabályzatáról, 1. §. In Az egyetemekre, az oktatókra és a hallgatókra vonatkozó jogszabályok, 1969. p. 212. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó,

mény feladatainak teljesítését, és őrizze jó hagyományait, (f) tanúsítson tiszteletet a pedagógusok, oktatók, valamint más iskolai dolgozók személye és munkája iránt, becsülje társait, fegyelmezett magatartásával járuljon hozzá a nevelési-oktatási intézmény jó hírnevéhez, (g) a kollégium rendjének megtartása.⁵⁰ Ezek a hallgatói „alapkötelességek” – mint az a fent kifejtettekből is következik, változó csoportosítás szerint, ugyan, mégis – 1985-ben már majdnem száz éve tartoztak a hallgató fegyelmi felelőssége körébe.

Fegyelmi büntetesként a hallgató továbbra is kizárható volt az ország valamennyi felsőoktatási intézményéből, eltiltható volt a tanulmányok folytatásától (meghatározott időre),⁵¹ illetve kiszabható volt „szokás szerint” a megrovás és a szigorú megrovás, a kedvezmények (ideértve az ösztöndíjat is) és juttatások csökkentése, illetőleg megvonása,⁵² valamint a kollégiumból kizárás.⁵³ A tanulót vagy a hallgatót indokolt esetben a fegyelmi eljárás tartamára az oktatási intézmény látogatásától is el lehetett tiltani.⁵⁴

Rendszerváltás a felsőoktatásban

A rendszerváltás felsőoktatási törvénye, a felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX. törvény (a továbbiakban: Ftv1.) fegyelmi eljárásra vonatkozó rendelkezései a korábbiakhoz nagyon hasonló rendelkezéseket tartalmaztak. Fegyelmi eljárásnak szintén akkor lehetett helye, ha a hallgató kötelességeit vétkezen és súlyosan megszegte,⁵⁵ és a fegyelmi büntetések között sem található nagy meglepetés (lásd. 1. táblázat).⁵⁶ Ez a törvény már egyértelműen fegyelmi bizottság hatáskörébe utalta az eljárás lefolytatását, bár lehetőséget biztosított arra is, hogy annak megindítására az intézményi szabályzat más személyt is felhatalmazzon.⁵⁷

Történeti szempontból indokoltnak tartottuk külön táblázatban is összefoglalni a lehetséges jogkövetkezményeket: a kiszabható büntetések fokozatai és jellege minden történelmi korban hasonló volt, amin még a megváltozott jogi környezetben született 1964-es MM utasítás, sőt az 1969-es utasítás sem változtatott érdemben. Hasonlóképpen történelmi hagyományok – és persze az észszerűség – köszönnek vissza a dékának fenntartott kvázi büntető hatalomban, melynek értelmében – és ehelyütt akár Mária Teréziáig is vissza lehet tekinteni – a kisebb súlyú cselekmények esetében sokáig (1985-ig) volt az eljáró szerv a dékán, aki azonban komolyabb szankciókra a szovjet típusú diktatúrában sem volt jogosult. A hallgató kizárására csak a rektor helyettese, valamennyi felsőoktatási intézményből kicsapásra pedig csak a művelődésügyi miniszter volt jogosult.⁵⁸ Természetesen a minisztériumi irányítás és döntéshozatal, valamint a dékán történeti jellegű fegyelmezési jogának jelentősége fokozatosan csökkent, oly módon, hogy 1993-ra már kifejezetten intézményi hatáskörbe, külön bizottság kezébe került.

Az Ftv1. fegyelmi eljárásra vonatkozó szabályozása esetében megemlítendő egy, az egy hónapos ügyintézési határidőtől való eltérést lehetővé tévő 2003-as törvénymódosítás alkotmányosságának kérdésében lefolytatott alkotmánybírói ügy.⁵⁹ A 13/2005. (IV.6.) AB határozatban az Alkotmánybíróságnak arról kellett döntene-

50. 1985. évi I. tv. 151.§ (2)

51. Uo. 34. § (3) b) pont

52. Uo. 35. § (4)

53. Uo. 151. § (2)

54. Uo. 35. § (5)

55. 1993. évi LXXX. tv. 38. §

56. Uo. 39. §

57. Uo. 42.§-43. §

58. Uo. 84-85. pont

59. A felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX. törvény módosításáról 2003. évi XXXVIII. törvény 33. § (11) bekezdés a) pont.

nie, hogy alkotmányos-e az Ftv1. 43. § (3) bekezdésének azon rendelkezése, amely kötelezően előírta a fegyelmi eljárás alá vont hallgató meghallgatását az eljárás során. Ezzel ugyanis a beadvány benyújtója szerint lehetlenné tette az Ftv1. 42. § (2) bekezdésében előírt egy hónapos eljárási határidő betartását. Az Alkotmánybíróság fent említett határozatában megállapította, hogy a jogállamiság részét képező jogbiztonságot sértő – mulasztásban megnyilvánuló – alkotmányellenes helyzet jött létre annak következtében, hogy az Ftv1. 41. § (2) bekezdésében foglalt eljárási határidőhöz kapcsolódóan nem alkotta meg teljeskörűen azokat az eljárási szabályokat, amelyek – indokolt esetben és meghatározott törvényi előfeltételek teljesülése esetén – kivételt engednek a fegyelmi eljárást lefolytató felsőoktatási intézmény számára az egy hónapos eljárási határidő betartása alól. Az AB azzal érvelt, hogy a szabályozási hiány olyan törvényalkotói mulasztás, amely a fegyelmi eljárást lefolytató felsőoktatási intézmények számára jogbizonytalanságot és kiszámíthatatlanságot okozhat, és nem teszi számukra minden esetben lehetővé a kötelező érvényű törvényi rendelkezések együttes és egyidejű betartását (követését). Rónay Zoltán úgy értékelte az AB döntését, hogy az Ftv1.-ben az „intézményeknek a fegyelmi eljáráshoz kapcsolódó nagyfokú szabadsága a keretszabályozás garanciális jellegét felértékeli” (Rónay, 2016, p. 56), ez azt jelenti, hogy a jogalkotónak a keretszabályozás esetében is ügyelnie kell arra, hogy a felsőoktatási intézmények világos útmutatást kapjanak arra vonatkozóan, hogy milyen garanciális feltételek mellett folytathatják le az intézményekben folyó fegyelmi eljárásokat (Rónay, 2016, p. 57).

Az AB határozat megszületését követően lépett hatályba az új, a felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény, amely ugyan a rendszerváltást követően született jogszabályok közül a legrészletesebben rögzítette a fegyelmi eljárás szabályait, azonban ahogyan Rónay is rámutat: „[ez] sem lépte túl a szabályozás keretjelleget” (Rónay, 2016, p. 57).

A keretjellegű szabályozási jelleg tekintetében a legújabb a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény (a továbbiakban: Nftv.) sem hozott változást. Ki kell emelni, hogy a jogalkotó ugyan az Nftv. 55. § (5) pontjában előírta, hogy a Kormány külön rendeletben szabályozza a fegyelmi eljárás rendjét, ezt a rendelkezést egy 2016-os módosítás során akként módosította, hogy ismét a felsőoktatási intézmény szabályozási hatáskörébe vonta a fegyelmi eljárások részletes szabályainak kidolgozását.⁶⁰ Az Nftv. fegyelmi eljárási szabályai esetében két olyan szabályozási hiányosságra szeretnénk felhívni a figyelmet, amely bizonytalanságot is eredményezhet. Először is rá kell mutatnunk arra, hogy a kizárás a felsőoktatási intézményből nem tölti be a szerepét, mert a hallgató bármikor újrafelvételizhet, és így értelmét veszti a kizárás büntetésének kiszabása (Rónay, 2016, p. 66). Különösen problémás lehet ez utóbbi jelenség akkor, ha a felsőoktatási intézményből kizárt, azonban büntetésének kiszabását követően újra felvett hallgatóra olyan tényállás megvalósítása miatt szabták ki a legsúlyosabb fegyelmi büntetést, amelyet hallgatótársával, vagy más egyetemi polgárral szemben tanúsított erőszakos magatartással valósított meg. Ebben az esetben a kizárással nem érhető el az említett fegyelmi büntetés azon célja, hogy a sértettet megóvja attól, hogy a felsőoktatási intézményen belül újabb inzultus érhesse. Így ugyan a jogszabály a kizárást tartja a legsúlyosabb fegyelmi büntetésnek, ám annak valódi hatása könnyen megkerülhető.

Az Nftv. másik jelentős hiányosságaként jelölhető meg az eljárás felfüggesztésének lehetőségéről való hallgatása (Rónay, 2016, pp. 66–67). Az erről való törvényi rendelkezés elmaradása csak egy a számtalan hiányosság közül, „ezért a felsőoktatási intézmények számára nem csupán a szabályzatalkotás, de a konkrét fegyelmi eljárások lefolytatása is jelentős nehézséget okozhat”. A felfüggesztés szabályozásának elmaradása ugyanis a jogorvoslati eljárások során különösen bizonytalanná teszi mind a felsőoktatási intézmény normaalkotója, mind

60. Az oktatás szabályozására vonatkozó és egyes kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2016. évi LXXX. törvény 72. § f) pont.

pedig a jogalkalmazó számára azt a kérdést, hogy mit tehet a jogorvoslati szerv akkor, ha a jogorvoslati eljárás során az eljárás felfüggesztésére okot adó váratlan helyzet (például büntetőeljárás megindítása) áll be. Az Nftv. esetében ugyanis a jogalkotó a másodfokú eljárás ügyintézési határidejét kógens módon harminc napban határozza meg,⁶¹ míg az elsőfokú fegyelmi eljárás esetében semmilyen irányadó szabályt nem állít fel az ügyintézési határidővel kapcsolatban. A jogorvoslati szervnek így mérlegelnie kell, hogy a felfüggesztésre okot adó körülmények esetében az észszerűséget vagy a törvénypozitivizmust választja. Az ilyen kérdések kidolgozásának hiánya egyértelműen azt eredményezi, hogy a jelenlegi felsőoktatási fegyelmi eljárások esetében a jobbiztonság sérül, és ezt csupán a felsőoktatási intézmények belső szabályzatai kísérelhetik meg enyhíteni.

Összegzés

A magyar felsőoktatás fegyelmi eljárásra vonatkozó történetét összegezve elmondhatjuk, hogy a fegyelmi eljárások szabályozásának története hosszú múltra tekint vissza. Az egyetemi fegyelmi eljárás hosszú és színes történetének ívét nem könnyű megrajzolni, habár az elmondható, hogy az egyetemi bíraskodás kiterjedt rendszerének mára nyoma sem maradt a jelenleg hatályos jogszabályokban. Ennek oka egyfelől természetes, hiszen az egyetemek szerepe és feladata az évszázadok során jelentős változáson ment keresztül. Másrésztől azonban a fegyelmi eljárás szabályainak változásaiban tetten érhető az egyetemi autonómia fokozatos csökkenése és bürokratizálódása is. Ez utóbbiak miatt kijelenthetjük, hogy az egyetemi bíraskodástól a hiányosan szabályozott fegyelmi eljárásokig vezető út együtt jár a széleskörű önkormányzatiságtól az *egyetem mint kvázi közigazgatási szerv*ig vezető átalakulással is. Érvelhetnénk persze amellett is, hogy a fegyelmi eljárások keretjellegetű törvényi szabályozása ugyan nagyfokú szabályozási autonómiát biztosít a felsőoktatási intézmények számára, ugyanakkor ez az autonómia – ahogyan a fentiekben is megmutattuk – együtt jár a jobbizonytalansággal is. Úgy véljük, hogy ha a jogalkotó a felsőoktatási intézmények működésének jellegét alig különbözteti meg a hivatali működéstől, akkor köteles az egyetemi eljárásokban is a hivatali eljárásokra irányadó jobbiztonság garantálására. E garanciális elemek kidolgozása a rendszerváltás, tehát a demokratikus jogállam születése óta várat magára. E mulasztás ugyan a felsőoktatási intézmények rendkívüli részletes szabályzataiban rögzített fegyelmi eljárási szabályok miatt – vélhetően – nem eredményezi a konkrét eljárások bizonytalanságát. Csakhogy hangsúlyoznunk kell, hogy a magyar felsőoktatásban részt vevő hallgatókra és a többi egyetemi polgárra nézvést is megnyugtatóbb lenne, ha a fegyelmi eljárások garanciális elemei átgondolt és részletes módon jelennének meg a felsőoktatást szabályozó törvényi rendelkezések között.

61. Nftv. 58. § (4) bek.

Irodalom

1. Angyal, P. (1933). *Az egyetemi büntető jurisdictio*. Budapest: Királyi Magyar Egyetemi Nyomda.
2. Friml, A. (1913). *Az 1777-ik Ratio Educationis*. Budapest: Kath. Középiskolai Tanágyesület.
3. Gnant, C. (2014). „Die wirklichen Doktoren dem adelichen Foro zugetheilet werden“ Vom Ende der Gerichtsbarkeit der Universität Wien”. In Haas, R. (Ed), *Fiat coluntas tua, Theologe und Historiker Priester und Professor, Festschrift zum 65. Geburtstag von Harm Kluefing am 23*, Münster: Aschendorff Verlag.
4. Horváth, A. (2016). A szovjet típusú diktatúra oktatáspolitikája Magyarországon, *Polgári Szemle*, 12, 1-3, o.n. Retrieved from <https://polgariszemle.hu/archivum/103-2016-augusztus-12-evfolyam-1-3-szam/allam-es-tarsadalompolitika/742-a-szovjet-tipusu-diktatura-oktataspolitikaja-magyarorszagon#note76> (2020. 04. 02.)
5. Képegy, I (2014). Eötvös József reformtörekvései a felsőoktatás területén. In Varga, N. (Ed.), *VI. Szegedi Jogtörténeti Napok báró Eötvös József születésének 200. évfordulója alkalmából*. Szeged: Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar.
6. Pecze, F. (1976). „Beiträge zur Geschichte der ungarischen Universitätsjurisdiction, Die Differenzierung der Universitätsverwaltung- und Gerichtsfunktion”. In *Zeszyt Naukowe Uniwersytetu Jagiellonskiego*. Köt. CCCCXI. Krakko: Prace Prawnicze Z.
7. Petrovich, E. (1967). Adatok a pécsi egyetem történetéhez. *Felsőoktatási Szemle*, 16, 9, 518–522.
8. Rónay, Z. (2016). A hallgatók fegyelmi felelősségének problematikája, kitekintéssel a hallgatói önkormányzati tisztségviselők felelősségre vonására. *Kodifikáció*, 2016, 1, 55–71.
9. Siró, K. (2020). *A magyar felsőoktatási jog története*, PhD dolgozat. Budapest: ELTE ÁJK Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola Retrieved from https://edit.elte.hu/xmlui/static/pdfs/web/viewer.html?file=https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/46571/Disszert%c3%a1ci%c3%b3_RIG%c3%93%20KINGA_%20pdfa.pdf?sequence=1&isAllowed=y (2021. 03. 12.)
10. Siró, K. (2011). Adalékok az egyetemi bíraskodás történetéhez – különös tekintettel a magyar egyetem alapszabályaiban foglaltakra. *Jogtörténeti Szemle*, 13, 2, 40–43.
11. Siró, K. (2015). Egy ritkán emlegetett tervezet: az egyetemekről és az egyetemi főiskolákról szóló törvénytervezet előadói javaslata a Fejérváry-kormány idejéből, *Jogtörténeti Szemle*, 17, 2, 49–52.
12. Siró, K. (2018). Ein Vergissmeinnicht in der ungarischen Rechtsgeschichte – erster Entwurf von József Eötvös. *Journal on European History of Law*, 9, 2, 162–165.
13. Sascha, F. (2000). *Ewige Universitätsreform. Das Organisationsrecht der österreichischen Universitäten von den thesesianischen Reformen bis zum UOG 1993*. Frankfurt am Main: Peter Land.
14. Szögi, L. (2003). *Az Eötvös Loránd Tudományegyetem története 1635–2002*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó
15. Weszely, Ö. (1929). Az egyetem eszméje és típusai. Rektori székfoglaló előadás. *Minerva*, 8, 4-7, 125–171.

How Can We Explain Discipline Matters in Higher Education, or, What Is Discipline at Universities

Hungarian act on higher education of nowadays acknowledges disciplinary procedures, nevertheless they and their predecessors – the jurisdiction of the universities – are a relatively unknown, a bit neglected area of the history of the Hungarian law on higher education. Understanding the historical background of this neglected area is very important, for it explains the operating of living legal institutions, and highlights the consequences and problems of the law of nowadays coming from the sudden cutting of historical features, even of historical / political necessity.

Keywords: higher education, procedure of university discipline, jurisdiction of the universities, history of law, autonomy